

MARMARA ÜNİVERSİTESİ ÖĞRETİM ELEMANLARININ TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİNE YÖNELİK ALGILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Emirhan GÖRAL*^{id}

Muzaffer DARTAN**^{id}

E. Serra YURTKORU***^{id}

Öz

Bu alıŐma temel olarak Marmara Üniversitesi öğretim elemanlarının, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine yönelik algılarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada ölçüm aracı olarak Türkiye'deki akademisyenlerin Avrupa Birliği'ne yönelik algılarını değerlendirmek üzere uygulanan çok boyutlu bir anket kullanılmıştır. Anketin bulguları Türkiye-AB ilişkilerinin güncel tartışmaları çerçevesinde yorumlanmıŐtır. 1959 yılında Türkiye'nin baŐvurusuna dayanan ilişkiler iniŐli çıkışlı bir süreç izlemiŐ ve katılım müzakerelerinin 2005 yılında baŐlamasına rağmen farklı sebeplerle bugün durma noktasına gelmiştir. Bu süreçte farklı dönemlerde yapılan algı araştırmaları Türk kamuoyunda AB üyeliğine yönelik desteğin -deđiŐiklikler göstermekle birlikte- her zaman olumlu olduğunu ortaya koymuŐtur. Toplumla yön vermesi beklenen aydın gruplarından biri olan akademisyenlerin algısını ölçmeye yönelik araştırma olması, bu çalışmanın literature önemli bir katkı sağlayacağını düşündürmektedir. Bununla birlikte Marmara Üniversitesi'nin çok farklı disiplinlerden gelen öğretim elemanlarını barındıran bir kurum olması sebebiyle ortaya çıkan bulguların, Türkiye'de AB'nin nasıl algılandığı üzerine yapılacak sonraki çalışmalara da olumlu katkı sağlayacağı düşünülebilir. Bu yönüyle alıŐma, Marmara Üniversitesi örneğinden yola çıkarak, Türkiye-AB iliŐkilerindeki her türlü soruna rağmen akademisyenler

* Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Avrupa Araştırmaları Enstitüsü, Avrupa Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, e-posta: egoral@marmara.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-6753-6297.

** Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Avrupa Araştırmaları Enstitüsü, Avrupa İktisadi ve İŐletme Anabilim Dalı, e-posta: mdartan@marmara.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-5600-2994.

*** Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İŐletme Fakültesi, İŐletme Bölümü, e-posta: syurtkoru@marmara.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-9476-8445.

arasında Türkiye'nin AB üyelik hedefinin halen olumlu algılandığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye-AB ilişkileri, akademisyen görüşleri, Türk kamuoyunun AB Algısı.

A SURVEY ON THE PERCEPTION OF TURKEY-EU RELATIONS AMONG ACADEMICS AT MARMARA UNIVERSITY

Abstract

This study mainly aims at evaluating the perception of academic staff in Marmara University on Turkey-EU relations. The instrument of the survey is a multi-dimensional questionnaire conducted among the academics' in Turkey about the perception towards the EU. The findings of the survey are evaluated with reference to current debates in Turkey-EU relations. Based on Turkey's application in 1959, the relations have always been a turbulent process, which is currently in a stalemate despite the beginning of accession negotiations in 2005. Throughout this prolonged period, surveys on public perception -despite at varying degrees- confirmed the positive inclination towards the EU membership. This study contributes to the literature on public perception towards the EU in Turkey by targeting academics, who are supposed to have higher social influence. Moreover, the findings of this survey may contribute to future studies on the perception of the EU in Turkey as far as the attendance of academics from a variety of scientific areas in Marmara University is considered. Despite all problems in Turkey-EU relations, with reference to the findings of Marmara University survey, this study argues that academics are still positive about Turkey's accession to the EU.

Keywords: Turkey-EU relations, academics' perception, perception of the EU in Turkey.

Giriş

Bu çalışma, Türkiye'deki üniversitelerde görev yapan akademisyenlerin Avrupa Birliği'ne (AB) ve Türkiye ile AB ilişkilerine bakışlarını değerlendirmek üzere hazırlanan bir anketin Marmara Üniversitesi öğretim elemanları tarafından verilen cevaplarını incelemektedir. Makale, Türk akademisyenlerin inışli çıkışlı bir seyri olan Türkiye-AB ilişkilerine bakışını, taraflar arasındaki ilişkilerin gergin olduğu bir dönemde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bunun için de, çalışmada elde edilen bulguların Türkiye-AB ilişkileri ile bağlantılarına dair analizler yapılmaktadır. Bu kapsamda makale, akademisyenlerin bazı demografik özelliklerinin ve mesleki birikimlerinin, Türkiye ile AB arasındaki ilişkilere ve genel olarak AB'ye bakışlarını nasıl

etkilediğini sorgulamaktadır. Türkiye-AB ilişkileri Soğuk Savaş dönemine dayanan nihai amacın tam üyelik olduğu ekonomik işbirliği aşamasından başlamış, ancak geçen süre içinde Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinin dahi Türkiye’den önce üye olduğu karmaşık ve belirsiz bir duruma dönüşmüştür¹. 3 Ekim 2005 tarihinde başlayan müzakere süreci ise başta Güney Kıbrıs’ın² vetosu olmak üzere belirli fasılların askıya alınmasıyla durma noktasına gelmiştir. Bunun akabinde, Arap ayaklanmalarıyla yoğunlaşan sığınmacı krizi Türkiye’nin AB ile ilişkilerinde belirleyici bir etken haline gelirken, taraflar arasındaki Gümrük Birliği’nin ise küresel sistemin mevcut yapısında yetersiz kaldığı ve dolayısıyla revize edilmesinin gerektiği görülmüştür. Bununla birlikte birçok farklı konuda yaşanan olumlu / olumsuz gelişmeler de tarafların ilişkilerinde farklı düzeylerde etkili olabilmektedir.

Siyasî, ekonomik, askerî ve sosyal anlamda iç içe geçmiş bir yapısı olan ilişkilerde, toplumların karşı tarafa yönelik algıları sadece olaylardan değil liderlerin söylem ve eylemlerinden de etkilenmektedir. Aynı zamanda toplumsal algı, karşılıklı etkileşim içinde bir döngü halini almakta ve liderlerin karar ve uygulamaları üzerinde de etki oluşturmaktadır. Bu sebeple, Türkiye-AB ilişkilerinde toplumların birbirlerine karşı nasıl baktıklarını anlamak, ilişkilerdeki sorunların çözümüne yönelik girişimler için de önemli bir veri sağlamaktadır. Toplum yönlendirme konusunda yetkin kesimlerden biri olan üniversite öğretim elemanlarının Türkiye-AB ilişkilerine yönelik algıları da bu anlamda önemli bulgular sunmaktadır.

Türkiye’deki AB algısına yönelik araştırmalar kapsamında daha öncekilerden farklı olarak ilk kez sadece akademisyenlere yönelik bir çalışmanın sonuçlarını incelemek açısından özgün bir nitelik taşıyan bu çalışmadaki bulgular, ileride yapılacak başka alan çalışmalarına tamamlayıcı veri temin etmesi bakımından da önemlidir. Bugüne kadar kamuoyundaki AB algısına yönelik Türkiye’de yapılan çalışmalar çoğunlukla toplumun geneli üzerine gerçekleştirilmiştir. Ancak bazı araştırmalarda belirli bir toplumsal kesim veya alan sınırlandırılması da yapılmıştır. Erhan vd. (2011) siyasî partiler düzeyinde bir inceleme yapmış, Ülger (2017) ise mülakata dayalı derinlemesine bir analiz ile bir siyasî görüş üzerine çalışmıştır. Üniversite düzeyinde AB algısına yönelik çalışmalar ise genellikle öğrenci boyutuyla ele alınmıştır. Dartan vd. (2004), Alkan (2013), Altay vd. (2013), Göröl vd. (2014), Karakuzu vd. (2015), Efe (2016), Akdemir (2017) ve Bozkurt (2018) farklı üniversitelerde öğrenciler üzerine yapılmış çalışmalar olarak dikkat

¹ Tarihsel süreç içinde Türkiye-AB ilişkilerinin belirsizliğini inceleyen bir araştırma için bkz. Tucci (2014).

² Makalede, Kıbrıs’ın bölünmüş yapısına binaen Rum bölgesini açıklamak için Güney Kıbrıs ifadesi tercih edilmiştir. Bu bölge uluslararası alanda Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanınırken, Türkiye tarafından Güney Kıbrıs Rum Yönetimi olarak tanımlanmaktadır.

çekmektedir. Ercan'ın (2012) çalışmasında ise öğrencilerin ve akademisyenlerin de dahil olduğu bir üniversitedeki herkese yönelik gerçekleştirilen ankette AB algıları incelenmiştir. Bu çalışmaların yanı sıra, son dönemde Marshall Fonu tarafından yapılan Türk Kamuoyunda AB algısına yönelik araştırma (GMF, 2021) genel kamuoyu araştırmalarında ortaya çıkan AB ile ilgili bulgular açısından önemlidir. Ayrıca, 2013 yılından bu yana Kadir Has Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen Türk Dış Politikası Kamuoyu Algısı Araştırması da Türk kamuoyunun AB algısına yönelik bulgular sunmaktadır (örneğin, bkz. Aydın, 2020).

Literatürde önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilecek akademisyenlere yönelik çalışma ile Türkiye-AB ilişkileri hakkında önemli bulgular ortaya çıkarmak mümkündür. Bu sebeple, 2020 yılında Türkiye üniversitelerindeki akademisyenlerin katılımıyla gerçekleştirilen anketin verilerinden (Göral vd., 2021) Marmara Üniversitesi öğretim elemanlarının cevaplarının alınmasıyla bu makalenin bulguları ortaya çıkarılmıştır. Marmara Üniversitesi, öncelikle geniş çaplı bilim dallarına sahip olması itibarıyla Türkiye geneliyle mukayese yapma olanağına sahip bir üniversite olması sebebiyle seçilmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin öğretim elemanı ve öğrenci sayısı açısından öne çıkan üniversitelerinden biri olması³ da bu çalışmada Marmara Üniversitesi'nin seçilmesini etkilemiştir. Ankete katılan öğretim elemanlarına, AB'ye ve Türkiye-AB ilişkilerine bakışlarına yönelik sorular yöneltilmiştir. Herhangi bir kısıtlama yapılmadan üniversitede bulunan farklı bütün birimlerdeki öğretim elemanları çalışmaya dahil edilmiştir. Marmara Üniversitesi'nde elde edilen bulguların yorumlanması, üniversite yapısı ve bulunduğu coğrafi bölge olmak üzere iki açıdan önem taşımaktadır. Birincisi, bu çalışmaya benzer araştırmaların farklı yapılarıdaki⁴ üniversitelerde gerçekleştirilmesini teşvik yoluyla akademik alana katkı sağlanabilecektir. İkincisi ise bu çalışmanın sağladığı bulguların uygulanacak benzer çalışmalarla karşılaştırılması, bölgesel düzeyde AB'ye ve Türkiye-AB ilişkilerine yönelik karşılaştırmalı analizlerin yapılmasına yardımcı olacaktır.

Çalışmanın ilk bölümünde anketin gerçekleştirildiği ortam, ikinci bölümde örneklemin özellikleri ve araştırmanın yöntemi açıklanmaktadır. Üçüncü bölümde anket yoluyla elde edilen bulgular grafiklerle sunulup Türkiye-AB ilişkilerinin güncel tartışmaları çerçevesinde değerlendirilmektedir.

³ Marmara Üniversitesi'nde 2021 yılı verilerine göre 74.765 öğrenci eğitim almakta, 3.216 akademik personel görev yapmaktadır (Marmara Üniversitesi, 2021). Türkiye'de YÖK'e bağlı faaliyet gösteren üniversitelerin sayısal bilgilerine erişmek için YÖK'ün internet sayfasından istatistik bölümüne bakılabilir (YÖK, 2021).

⁴ Farklı yapılarıdaki üniversiteler ifadesiyle devlet üniversitesi / vakıf üniversitesi ayrımının yanı sıra sözel / sayısal (Teknik Bilimler üniversiteleri veya Sağlık Bilimleri üniversiteleri gibi) ağırlıklı birim bulunduran üniversitelerin yapılarındaki farklılıklar anlatılmaktadır.

Araştırmanın Dönemsel Özellikleri

Bu bölümde, araştırma konusu alandaki gelişmelerin örneklem üzerindeki etkisini ortaya koymak amacıyla Türkiye-AB ilişkilerini son on yıllık dönemde etkileyen faktörler incelenmektedir. Bundan sonra akademisyenlere yönelik yeni çalışmalarla karşılaştırma yapabilmek amacıyla, araştırmanın gerçekleştiği dönemin yakın geçmişinde akademisyenlerin Türkiye-AB ilişkilerine yönelik algısını etkileyebilecek gelişmeleri değerlendirmekte yarar vardır. Özellikle son 10 yıllık dönemde, taraflar arasındaki ilişkilerin daha önceki yıllara oranla içsel ve dışsal faktörlerden önemli ölçüde etkilendiği düşünülürse, dönemsel koşulların incelenmesinin önemi de ortaya çıkmaktadır. Türkiye-AB ilişkilerini etkileyen faktörlerin siyasî, ekonomik, sosyolojik ve stratejik birçok farklı sebebi bulunmaktadır. Çalışmanın temel gayesi olan akademisyenlerin görüşlerini detaylı analiz edebilmek için bu bölümde ele alınan faktörler, sebeplerine değinilmeden, sadece ortaya çıkan sonuçlar çerçevesinde değerlendirilmektedir.

3 Ekim 2005 tarihi itibarıyla resmî olarak AB ile üyelik müzakerelerine başlayan Türkiye için o tarihten itibaren açılan fasılların sadece biri geçici olarak kapatılabilmektedir. Türkiye'nin Gümrük Birliği'ni uygulama konusunda Güney Kıbrıs'a yönelik çekinceleri, AB tarafının bazı başlıkları askıya almasına neden olmuş ve müzakere süreci 2000'li yılların sonlarına doğru tıkanma noktasına gelmiştir⁵. Özellikle son 10 yıllık dönemde Türkiye'nin müzakere sürecini tamamlamasına vesile olacak temel bir gelişme olmamakla birlikte küresel ve bölgesel düzeydeki birçok etkenin ilişkilere farklı yön verdiği söylenebilir. Bu etkenlerin bu çalışma özelinde Marmara Üniversitesi'nde görev yapan akademisyenlerin algısı, genelde ise Türk kamuoyunun algısı üzerinde önemli bir tesiri olacağı dikkate alınmalıdır.

İlişkilere yön veren konular siyasî temelde ve ekonomik/sosyal temelde ortaya çıkan olaylar üzerinden ele alınabilir. Siyasî olarak ele alındığında, Türkiye'nin Kopenhag Kriterleri'ne uyumuyla ilgili sorunlar, başta Komisyon tarafından hazırlanan Türkiye raporları olmak üzere son dönemde öne çıkan konulardan biri haline gelmiştir (Lippert, 2021: 283). Yine son dönemde Libya ve Suriye iç savaşlarında Türkiye ile bazı AB üyesi ülkelerin tutumları da önemli bir ihtilaf konusu haline gelmiştir. Bu konuda Fransa ile Doğu Akdeniz'de yaşanan gerginlikler (Örmeci, 2021) Türk kamuoyunun AB'ye bakışını da etkilemektedir. Ayrıca Doğu Akdeniz'deki münhasır ekonomik bölge sorunları da Yunanistan ve Güney Kıbrıs ile Türkiye'nin siyasî anlamda karşı karşıya geldiği bir başka tartışma alanı olarak Türkiye-AB ilişkilerini olumsuz etkilemektedir (Akşit, 2021). Türkiye tarafından bakıldığında ise darbe

⁵ Müzakere sürecinin başlatılması ve Müzakere Çerçeve Belgesi'nin oluşumuna ilişkin detaylı bir analiz için bkz. Erhan ve Akdemir (2015: 9-14).

girişimine AB'nin verdiği yetersiz tepki (Canıklıgil ve Özcan, 2020; Kakışım ve Erdoğan, 2018: 409) ve Türkiye'den parti temsilcilerinin AB ülkelerindeki Türk vatandaşlarına yönelik siyasî toplantılara katılmalarının engellenmesi (Feridunoğlu, 2019: 136-7) önemli gerginlik konuları olarak dikkat çekmiştir.

Ekonomik ve sosyal düzeyde ise şüphesiz en önemli konu Suriyeli geçici sığınmacıların Türkiye'de barınmaları ve AB'ye geçişleri ile ilgili tartışmalardır (Ceran, 2016). Bunun yanı sıra Türkiye-AB ilişkilerinin temelini oluşturan Gümrük Birliği'nin reviyonu meselesi ise, ekonomik anlamda son 10 yıla etki eden en önemli konudur. Gümrük Birliği'nin revizyonu aynı zamanda Türkiye'nin Birleşik Krallık da dahil üçüncü ülkelerle olan ticaretinin de belirleyicilerinden biri olması sebebiyle Türkiye açısından son derece hassas bir konudur. Serbest dolaşım⁶ tartışmalarının odağındaki vize konusu ise, hem ekonomik hem de siyasî açıdan zaman zaman öne çıksa da Türkiye-AB ilişkilerinde belirleyici bir etkiye sahip değildir. Her ne kadar vize serbestliği Türkiye-AB ilişkilerinde önemli bir konu (Nas, 2015) olsa da ilişkilerin *de facto* durduğu bir dönemde vize sorununun çözülmesi, diğer yapısal sorunların hiçbirine anlamlı bir katkı sağlayabilecek bir mesele değildir. Öyle ki, üye olma aşamasında bile belirli kısıtlamaların ardından serbest dolaşımın tam anlamıyla hayata geçtiği düşünülürse, vize sorununun Türkiye-AB ilişkilerinin temel unsurlarından biri olmadığı anlaşılacaktır. Özetle ifade etmek gerekirse, son dönemde Türkiye-AB ilişkilerinde öne çıkan bu siyasî, ekonomik ve sosyal konuların, akademisyenlerin algıları üzerinde önemli bir etkisi olduğu söylenebilir.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, örneklem grubu ve soru özellikleri ele alınmaktadır. Anket çalışması, uygulama aşamasına geçmeden önce Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır.⁷

Örneklem ve Veri Toplama Süreci

Türkiye-AB ilişkilerine akademisyenlerin yaklaşımını ortaya koymayı hedefleyen bu çalışma, Marmara Üniversitesi öğretim elemanlarına Yaz 2020 döneminde uygulanmıştır. Çevrimiçi hazırlanan anketin erişim adresi akademisyenlerin Marmara Üniversitesi kurumsal e-posta adreslerine gönderilmiştir. Veri toplama sürecinde Lime-survey programı kullanılmış ve 3117 öğretim elemanı olan üniversiteden ankete 245 (yaklaşık % 8) geri dönüş

⁶ İşçilerin serbest dolaşımı ile ilgili hukuki bir değerlendirme için bkz. Sevimli ve Reçber (2014).

⁷ Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Etik Kurulu tarafından 11.03.2020 tarih ve 2020-2/26 protokol no'lu rapor ile uygunluk kararı verilmiştir.

olmuştur. Anket çalışmaları için anlamlı sonuç verebilecek bir örneklem sayısına⁸ ulaşıldığından analizlere devam edilmiştir.

Ölçüm aracı

Çalışmada ölçüm aracı olarak çok boyutlu bir anket kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından geliştirilen ankette müzakere süreci, AB üyeliğinin gerçekleşmesi halinde Türkiye ve AB'ye faydaları, üyeliğinin önündeki engeller ve akademisyenlerin AB ile etkileşimi hakkında 36 soru grubu 5'li aralıklı ölçekle sunulmuştur. Bu soruların dışında ankette sınıflı ölçekte sorulmuş üyelik zamanı, Türkiye için AB ile işbirliği yerine alternatif olabilecek ülke / ülke grupları, akademisyenlerin herhangi bir AB ülkesinde akademik amaçla bulunma durumları ve proje yapacak olsalar akademisyenlerin tercih edecekleri ülke / ülke grupları sorularına yer verilmiştir.

Bulgular

Bu çalışmanın amacı Marmara Üniversitesi akademisyenlerinin Türkiye-AB ilişkilerine bakışını ortaya koymak olduğundan betimleyici analizlere, ortalamalara ve frekans dağılımlarına yer verilmiştir. Aralıklı ölçek kullanılan soru gruplarında, ifadelere gelen yanıtların ortalamaları üzerinde yorum yapmadan, soruların kendi içlerinde önem sırasına göre nasıl sıralandıklarını görebilmek için Friedman analizi uygulanmıştır⁹. Bütün boyutlarda ifadelere gelen yanıtlar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Soru gruplarının analizleri aşağıda sırasıyla verilmiştir.

⁸ Örnek sayısı, anlamlılık değeri (alfa), yakalanmak istenen etki büyüklüğü ile kullanılan analizlerin gücü arasında yakında bir ilişki olduğu doğrudur. Bu nedenle ne çok küçük ne de çok büyük örnek sayısı tavsiye edilmez. Ancak araştırma kitapları 10.000'lik bir ana küteden alınacak 370 kişilik bir örneğin çoğu araştırma için yeterli olacağını belirtirken 1.000.000'lük bir ana kütle için 384 kişiyi yeterli bulmaktadır (Krejcie ve Morgan, 1970; Christensen, Johnson, ve Turner, 2011; Sekaran ve Bougie 2010). Bu % 3'lük bir örneğin araştırma yöntemleri için yeterli olduğuna işaret etmektedir. Kullanılacak analiz tekniğine göre yeterli örnek sayısı değişmekle birlikte grup karşılaştırmalarında 100-300 arası değişen örnek sayısının yeterli olduğu (alfa değeri 0,05 veya 0,01 olduğu sürece) görülmektedir (Cohen, 1969). En karmaşık çok değişkenli analizlerde bile analizin gücünü dikkate alarak etki ölçmek için yeterli sayı 200-400 arası olarak önerilmektedir. Normal dağılım olmayan verilerde de örnek sayısı 200'ü geçtikten sonra normallikten sapmanın önemini yitirdiği ve parametrik olan testlerin uygulanmasında sakınca olmadığı bilinmektedir. Örnek sayısı büyüdükçe anakütle temsil kabiliyeti artacak olmakla birlikte örnek sayısı 400-500 üzeri olmaya başladığında bu defa da analizlerin hassaslığı artacağı için Tip II hatayı da beraberinde getirmekte ve önerilmemektedir (Hair vd., 2010).

⁹ Friedman analizinin uygulaması ve teknik detayları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yurtkoru (2003), Conover (1971), Siegel ve Castellan (1988).

Müzakere süreci

Çalışmada müzakere sürecine yönelik üç soru sorulmuştur. İlk soru akademisyenlerin Türkiye'nin AB'ye girmesini destekleyip desteklemediğini ölçmektedir. Diğer iki soru da “AB Türkiye'ye ne derece adil davranıyor?” ve “Türkiye üzerine düşeni ne derece yapıyor?” şeklinde düzenlenmiştir.

Tablo 1. Müzakere süreci ile ilgili genel görüş

	Ortalama	Std. Sapma	Ortalama Sıra
Türkiye'nin AB'ye girmesini destekliyorum.	3,41	1,17	2,60
Türkiye üzerine düşeni yapıyor.	2,63	0,91	1,97
AB Türkiye'ye adil davranıyor.	1,98	0,84	1,43

$n=245$, χ^2 Friedman(2)=201,25; p değeri=0,00; 1= hiç katılmıyorum, 5= tamamen

Sorular verilen yanıtlar Tablo 1'de yer almaktadır. “Türkiye'nin AB'ye girmesini destekliyorum” ifadesine katılım, ortalama değer “3”ün üzerinde olup akademisyenlerin Türkiye'nin AB üyeliğini desteklediğini ortaya koymaktadır (ortalama=3,41). “AB Türkiye'ye adil davranıyor” ifadesine verilen aşırı düşük puan (ortalama=1,98) akademisyenlerin AB'yi Türkiye konusunda adil bulmadıklarına işaret etmektedir. Bu da her ne kadar genel olarak Türkiye'nin AB'ye girmesi akademisyenlerce desteklense de AB'nin bu konuda güven kaybetmiş olduğu düşüncesini doğrulamaktadır. “Türkiye üzerine düşeni yapıyor” sorusuna verilen yanıtlar akademisyenlerin Türkiye'nin yaptıklarını da yeterli bulmadıklarına dikkat çekmektedir (ortalama=2,63).

Türkiye-AB ilişkileri açısından değerlendirildiğinde, her ne kadar akademisyenlerin Türkiye'nin AB'ye girmesini desteklediğine dair bulgular elde edilmiş olsa da, daha önceki dönemlerde genel kamuoyuna yönelik yapılan birçok çalışmaya kıyasla destek oranının göreceli olarak düşük kaldığı söylenebilir. Zira, mesleki alanda bilimle uğraşan ve bu sebeple meslekleri gereği okuma ve analiz etme yeteneği ileri düzeyde olan bir grubun sosyal gelişmelere karşı duyarlı olması gerektiği söylenebilir (Boyer, 1990: 75-81). Bu araştırmanın konusu özelinde ise elde edilen bulgular, akademisyenlerin AB ve Türkiye'nin üyeliği hakkında toplum üzerindeki etkilerine yönelik ileride yapılacak araştırmalara katkı sağlayabilecektir. Bu veriler ışığında akademisyenlerin Türkiye'nin AB üyeliğini çok daha yüksek bir ortalama ile desteklemeleri beklenebilirdi. Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ilk kurduğunda ortaklık ilişkisi kurabilmek için beraber başvuru yapılan Yunanistan'ın 1981'de Avrupa Topluluğu'na (AT) üye olmasına rağmen Türkiye'nin dışarıda kalması, 1986 yılında üyeliğe kabul edilen İspanya ve Portekiz'e rağmen Türkiye'nin 1987 yılındaki başvurusunun, Ankara

Anlaşması'nın öngördüğü süreç içinde ilerlenmesi salık verilerek ötelenmesi ve hepsinden öte ekonomik ve sosyal anlamda Türkiye'nin çok gerisinde olan Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerine yönelik genişlemeye rağmen Türkiye'nin halen üye olamaması, toplumda "AB'nin Türkiye'yi istemediği" yönünde bir algıya sebep olan başlıca faktörler olarak sıralanabilir. 2005 yılından bu yana devam eden müzakerelerin durağan hale gelmesi ve Kıbrıs sorunu sebebiyle de Türk kamuoyunda AB hedefine yönelik bir "yılgınlık hissi"nin varlığından söz etmek mümkündür. Makalenin giriş bölümünde sunulan kamuoyuna yönelik araştırmalardaki bulguların da gösterdiği bu yılgınlık hissini akademisyenlerde de etkili olduğu ve AB üyeliğine yönelik desteği azalttığı düşünülebilir.

Tarafların birbirlerine karşı samimiyetlerine yönelik algıyı ölçmek için iki soruya verilen yanıtlar dikkat çekici bulgular sunmaktadır. Buna göre, Marmara Üniversitesi öğretim elemanları, gerek AB'nin gerekse Türkiye'nin sorumluluklarını yeterli düzeyde yerine getirmediğini düşünmektedir. AB tarafından müzakere başlıklarının askıya alınması, Kıbrıs meselesinde Annan Planı gibi girişimlerin sonuçlarına rağmen açık şekilde Birliğin Güney Kıbrıs / Yunanistan tarafının arkasında durması ve bazı üye ülkelerde ortaya çıkan Türkiye karşıtı önyargılı tutumlar, AB'nin Türkiye'ye karşı adil davranmadığına yönelik algının oluşumunda öne çıkan nedenler arasında sayılabilir. Diğer yandan, Kopenhag Kriterleri ile ilgili tartışmalar da Türkiye'nin yükümlüklerini yeterli düzeyde yerine getirmediğine yönelik yaygın kamuoyu algısının temel nedeni olarak düşünülebilir. Katılım müzakerelerinin başlaması için ön koşullardan biri olan ve ilerleme raporlarıyla Türkiye'nin koşulları yerine getirdiği de teyit edilmiş olan Kopenhag Kriterleri, son dönemlerde tekrar tartışmaya açılmıştır. Kriterlere uyumla ilgili uygulamada eksiklikler olduğuna yönelik bu tartışmalar, öğretim elemanları arasında Türkiye'nin AB üyeliği ile ilgili yükümlülüklerini tamamlamadığı yönünde bir algıya yol açmış olabilir.

AB üyeliğinin gerçekleşmesi halinde AB Türkiye'ye ne katacaktır?

Akademisyenlere üyeliğin gerçekleşmesi halinde AB'nin Türkiye'ye neler katacağı sorusu yöneltilmiştir. Temel haklar, çevre, eğitim ve ekonomi ile ilgili faydaların yanı sıra ulusal güvenlik ve kültürel uyum gibi konulardaki faydalar da dahil on bir ifade katılımcılara sunulmuştur.

Tablo 2. AB Türkiye'ye ne katacaktır?

İfadeler	Ortalama	Std. Sapma	Ortalama Sıra
TC vatandaşlarının serbest dolaşıma dahil olması	3.96	1.02	7.49
Çevre bilincinin artması	3.88	0.96	7.11
Çocuk ve kadın haklarının iyileştirilmesi	3.73	1.03	6.70
Türkiye'nin imajını olumlu yönde gelişmesi	3.73	1.02	6.67
Çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve sosyal refahın artması	3.65	0.94	6.35
Demokrasi ve insan haklarının gelişmesi	3.60	1.12	6.19
Doğrudan yabancı sermaye girişinin artması	3.58	0.91	5.95
Eğitim ve sağlık hizmetlerinin kalitesinin yükseltilmesi	3.37	1.12	5.42
Farklı medeniyetlerin bir arada daha uyumlu yaşaması	3.42	0.97	5.40
Ekonomik kalkınma	3.37	0.95	5.27
Türkiye'nin ulusal güvenliğinin artırılması	2.83	1.04	3.45

n=245, χ^2 Friedman(10)=428,62; p değeri=0,00; 1= hiç katılmıyorum, 5= tamamen katılıyorum

Katılımcılara sunulan bu ifadelere verilen yanıtlara bakıldığında akademisyenlerin yüksek bir ortalama ile “TC vatandaşlarının serbest dolaşıma dahil olması”nı AB'nin Türkiye katacağı en önemli unsur olarak algıladıkları görülmektedir (ortalama=3,96). Bunun ardından, ilk ifade kadar yüksek ortalama almamış olsa da “Çevre bilincinin artması” gelmektedir (ortalama=3,88). En az katkı olacağı düşünülen unsur ise “Türkiye'nin ulusal güvenliğinin artırılması” olarak dikkat çekmektedir (ortalama=2,83) (Bkz. Tablo 2).

AB üyeliğinin Türkiye'ye katacağı faydalar taraflar arasındaki ilişkilerin güncel durumu açısından değerlendirildiğinde, serbest dolaşım faktörünün üyeliğin getireceği diğer bütün siyasi ve ekonomik faydaların önünde çıkması dikkat çekici bir detaydır. Türk vatandaşlarına yönelik 1980 sonrası uygulanmaya başlayan vize koşulu, başta eğitim, turizm ve iş amaçlı seyahatler olmak üzere birçok zorluğa yol açmaktadır (Özkan, 2007; Nas, 2015: 172-176). Yüksek maliyetinin yanı sıra birçok belgenin talep edildiği bu süreç uzun sürmekte ve seyahat planlarını olumsuz etkilemektedir. Bu durum Erasmus programı, akademik toplantılar ve araştırma amaçlı yurtdışına çıkma gereksinimlerinden dolayı toplum içindeki en mobil sosyal gruplardan biri olan akademisyenleri de etkileyebilmektedir. Ancak, anket katılımcıları arasında

önemli sayıda akademisyenin -Schengen alanına girişte vize gerektirmeyen- yeşil veya gri pasaport sahibi olduğu düşünülürse, akademisyenlerin sadece bireysel beklentilerle vize konusunu öne çıkardığını söylemek mümkün değildir.

Serbest dolaşım konusuna diğer faktörlere göre bu düzeyde öncelik verilmesi farklı şekilde de yorumlanabilir. Türkiye'nin siyasî ve ekonomik konularda eksiklerinin olmadığı, AB üyeliğinin bu alanlarda Türkiye'nin gelişimine önemli bir katkı sunmadığı yönünde, akademisyenler arasında yaygın bir algının olabileceğini de düşündürebilir. Bu sebeple serbest dolaşım konusuna katılımın AB üyeliğinin sağlayacağı diğer bütün faydaların önüne geçmesi ayrı bir araştırma konusudur. Sebebi ne olursa olsun, en yüksek ortalamanın serbest dolaşıma yönelik çıkması, bu sorunun toplumsal bir beklentiye dönüştüğüne dair bir bulgu olarak değerlendirilmelidir.

Üye olması halinde Türkiye AB'ye ne katacaktır?

Üye olması halinde Türkiye'nin AB'ye neler katabileceğine ilişkin altı madde akademisyenlerce değerlendirilmiştir. Tablo 3'den anlaşılacağı üzere "Avrupa pazarının genişlemesi" ve "Genç ve dinamik nüfus" Türkiye'nin AB'ye katabilecekleri arasında en üst sırada gelmiştir (ortalama=3,80; ortalama=3,84). Burada dikkat çekici bir nokta da ankette verilen yanıtlar içinde sadece "Avrupa pazarının genişlemesi" sorusuna minimum değer olan "1= hiç katılmıyorum" yanıtının verilmemiş olmasıdır.

Bunu, "Kültürel zenginliğe katkı" ve "Enerji kaynaklarının Avrupa ülkelerine güvenli ulaşımına katkı" izlemektedir (sırasıyla ortalama=3,71; ortalama=3,68). Akademisyenlerce en az katkı yapacağı düşünülen madde "İslam dünyası ile Hristiyan dünyası arasındaki köprü" olmuştur (ortalama=3,20).

Tablo 3. Türkiye AB'ye ne katacaktır?

İfadeler	Ortalama	Std. Sapma	Ortalama Sıra
Avrupa pazarının genişlemesi	3.80	0.87	3.84
Genç ve dinamik nüfus	3.84	0.93	3.83
Kültürel zenginliğe katkı	3.71	0.97	3.68
Enerji kaynaklarının Avrupa ülkelerine güvenli ulaşımına katkı	3.68	0.90	3.57
AB'ye güvenlik ve savunma alanlarında katkı	3.56	1.01	3.33
İslam dünyası ile Hristiyan dünyası arasındaki köprü	3.20	1.10	2.76

n=245, χ^2 Friedman(5)=103,08; p değeri=0,00; 1= hiç katılmıyorum, 5= tamamen katılıyorum

Türkiye-AB ilişkileri açısından değerlendirildiğinde; Türkiye'nin genç ve dinamik işgücü potansiyelinin, nüfus yaş ortalaması hızla yükselen Avrupa'nın gelişmiş üretim sürecine olumlu katkı sağlayacağı düşünülebilir. Gerek beyaz yakalı gerekse mavi yakalı işgücü ihtiyacını karşılamak için Çin (Latham ve Wu, 2013) ve Hindistan (Walter, 2018) gibi yükselen ekonomilerin vatandaşlarına yönelik AB ülkeleri için Türkiye, genç ve kalifiye nüfusu ile önemli bir ortak olma özelliğine sahiptir. Bu durum, genç ve dinamik nüfusu ile Türkiye'nin AB'ye fayda sağlayacağına yönelik algının yüksekliğini açıklayabilir. Aynı genç ve dinamik nüfusun tüketim eğilimleri düşünüldüğünde, Türkiye'nin üyeliğinin Avrupa pazarının genişlemesine de katkı sağlayacağı açıktır. Nitekim, Gümrük Birliği ile ortaya çıkan ticari ilişkilerdeki artış oranı bu durumu teyit eder niteliktedir.

Akademisyenlerin Türkiye'nin AB'ye kültürel zenginlik anlamında da katkı sağlayacağına yönelik algıları taraflar arasında yüzyıllar boyu oluşan ilişkilerin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Osmanlı İmparatorluğu'nun Güney Doğu Avrupa'da genişlemesine kadar geriye götürülebilecek ilişkiler, çatışma ve işbirliğini içermektedir. Cumhuriyet sonrasında kurumsallaşmaya başlayan ilişkiler, Soğuk Savaş dönemiyle birlikte ittifak ilişkisine dönüşmüştür. Siyasî ve ekonomik ilişkilerdeki yakınlaşma, 1960'lı yıllarda başlayan Batı Avrupa ülkelerine yönelik işgücü göçüyle sosyal alana da yansımıştır. Avrupa ile ekonomik, siyasal ve sosyal açılardan girift ilişkilerin varlığı, akademisyenlerde Türkiye'nin üyeliği ile AB'ye kültürel zenginlik katacağı yönünde bir algının oluşmasına neden olarak gösterilebilir. Türkiye'nin İslam ve Hristiyan dünyaları arasında köprü olma yoluyla AB'ye katkı sağlayacağına yönelik ifadeye katılımın kültürel katkıya oranla çok daha düşük çıkması ise son

dönemde Türkiye ile Arap ülkeleri arasındaki siyasî gerilimlerle açıklanabilir (Ataman, 2019). Zira, Tanzimat Fermanı'na kadar geriye götürülebilecek süreçte Türkiye Avrupa'da ortaya çıkan değerlere uyum sağlamış, Cumhuriyet ile birlikte bir zamanlar *öteki* konumunda görülen toplum, Avrupa'nın resmi bir parçasına dönüşmeye başlamıştır (Rumelili, 2012). Hatta Türkiye'nin laik-müslüman yapısıyla diğer İslam ülkelerine örnek teşkil edebileceğini savunan görüşler de bulunmaktadır (Danışman, 2012). Bu perspektiften değerlendirildiğinde, araştırma bulguları, Türkiye'nin Avrupa kültürüne uyum sağlayacak bir toplum olarak görülmesine rağmen, İslam ülkeleri ile Türkiye arasındaki ilişkinin daha sınırlı olduğu yönünde bir algının akademisyenler arasında etkili olduğunu düşündürmektedir.

Türkiye'nin AB üyeliğinin önündeki engeller

Akademisyenlerin Türkiye-AB ilişkilerinin olumlu yönlerine dair görüşlerinin yanı sıra sorunlu gördükleri konuları da ortaya koyabilmek adına bir soru grubu hazırlanmıştır. Yedi sorudan oluşan bu boyutta akademisyenlerden sıralanan maddelerin Türkiye'nin AB üyeliğinin önünde ne derece engel oluşturduğunu değerlendirmeleri istenmiştir.

Tablo 4. Türkiye'nin AB üyeliğinin önündeki engeller

İfadeler	Ortalama	Std. Sapma	Ortalama Sıra
Türkiye'den AB'ye göç tehdidi	3.92	0.94	4.71
Türkiye'nin nüfusunun büyük olması	3.66	1.10	4.26
Kültürel ve dinsel farklılık	3.64	1.05	4.12
Demokrasi ve insan hakları sorunları	3.62	1.12	4.08
Avrupa'daki olumsuz Türk imajı	3.59	0.96	3.92
Türkiye'de kişi başına milli gelirin AB ortalamasının altında olması	3.40	1.01	3.59
Kıbrıs sorunu	3.23	1.10	3.31

$n=245$, χ^2 Friedman(6)=91,15; p değeri=0,00; 1= hiç, 5= tamamen

Ortalamalara bakıldığında Türkiye'nin AB üyeliğine en büyük engel olarak akademisyenler "Türkiye'den AB'ye göç tehdidi"ni görmektedirler (ortalama=3,92). "Türkiye'de kişi başına milli gelirin AB ortalamasının altında olması" ise diğer engeller yanında en önemsiz algılanan engel olmuştur (ortalama=3,23) (Bkz. Tablo 4).

Bu bölümde elde edilen bulgular Türkiye-AB ilişkileri açısından değerlendirildiğinde, göç konusunun öne çıkmasında, Türkiye'den çalışma

amacıyla Avrupa'ya giden Türk vatandaşlarının etkisinin olduğu söylenebilir. 1960'lı yıllarda özellikle Almanya başta olmak üzere işgücü açığını karşılamak için Türkiye de dahil çevre ülkelere yapılan taleple ortaya çıkan "misafir işçi" olgusunun, doğal olarak "kalıcı göçmen" statüsüne dönüşmesi, başta Batı Avrupa ülkeleri olmak üzere göçmenlerin yoğunlaştığı toplumlarda önemli bir tartışma konusu haline almıştır. Tüm Avrupa genelinde 5 milyonun üzerinde bir sayıya ulaşan Türkiye kökenli göçmenler ise bu tartışmaların her zaman önemli bir olgusu haline gelmiştir (İçduygu ve Sert, 2016). Türk göçmenlerle ilgili benzer bir tartışmanın Birleşik Krallık'ın AB'den çıkışı sürecinde de yine ortaya çıktığı görülmüştür (Erlanger, 2016). Meslekleri gereği küresel gelişmeleri yakından takip eden akademisyenlerin Avrupa'da artan populizm ve yabancı düşmanlığı söylemlerinin bilincinde olduğu düşünülürse, anket katılımcılarının göç tehdidini Türkiye'nin AB üyeliğinin önündeki engellerin en başında sıralaması da doğal bir sonuç olarak yorumlanabilir.

Bununla birlikte Türkiye, özellikle Arap ayaklanmaları sonrasında yoğunlaşan şekilde, az gelişmiş ülkelerden Avrupa'ya yönelik mülteci akımının önemli bir rotası haline gelmiştir. Bu süreçte Suriye'deki istikrarsızlığın ortaya çıkardığı büyük mülteci kitlesi Avrupa'ya yönelik önemli bir tehdit niteliğindedir. Türkiye ile Suriye'nin yaklaşık 900 km sınırı olması ve bu ülkedeki çatışma bölgelerinin Türkiye sınırındaki alanlarda yoğunlaşması, 3.6 milyona yakın Suriye vatandaşının (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2021) ülkelerinden kaçıp Türkiye'ye sığınmasına yol açmıştır. Resmi kayıtlardaki bu sayılara, kayıt dışı Türkiye'de bulunan Suriyeliler de eklendiğinde meselenin çok daha ciddi boyutlara ulaştığı görülmektedir. Sığınmacıların büyük bir bölümünün genç nüfus olduğu düşünülürse, Türkiye'deki Suriyeliler arasında Avrupa'ya yönelik göç potansiyelinin oldukça yüksek olduğu aşikardır. 2016 yılında Türkiye ile AB arasında imzalanan mutabakat sonrası Türkiye-AB ilişkilerinin önemli bir gündem maddesi haline gelen Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar, bu tarihten sonra akut bir sorun haline almıştır (Nas, 2019). Nitekim, 2020 yılı başında Türkiye'nin yurtdışına çıkışları serbest bırakacağını ilan etmesi üzerine, Suriyeli göçmenler büyük kitleler halinde Yunanistan ve Bulgaristan sınırlarına yığılmışlardır. Avrupa tarafının sınırları kapatması üzerine mülteciler arasında ölen ve yaralanların da olduğu çatışmalar yaşanmıştır. Bu gelişmeler ışığında değerlendirildiğinde, Türkiye'nin üyeliği önündeki en önemli engellerin başında göç tehdidi olduğuna yönelik akademisyen algısı anlamlı bir bulgu niteliğindedir.

Türkiye'nin nüfus büyüklüğünün üyelik önündeki engeller arasında ikinci sırada yer alması da yine Türkiye kaynaklı göç sebebiyle açıklanabilir. Batı Balkanlardaki gibi nispeten az nüfuslu ülkelerden AB'ye yaşanabilecek göç herhangi ciddi bir tehdit oluşturmazken, Türkiye gibi kalabalık nüfusu olan bir aday ülkenin üyeliği halinde birçok iş kolunda göçmenlerin sebep olacağı

işsizlik endişesi, 1970’li yıllarda yaşanan kriz döneminde olduğu gibi AB ülke vatandaşları tarafından doğal olarak bir tehdit olarak görülebilir (Panayiotopoulos, 2010: 55-56). Bununla birlikte Türkiye’nin nüfus büyüklüğünün AB üye ülkeleri tarafından istenmemesi, karar mekanizmalarında ortaya çıkacak etkiyle de izah edilebilir. AB karar alma mekanizmalarının merkezinde yer alan Bakanlar Konseyi ve Avrupa Parlamentosu’nda üye ülke nüfuslarının oy hakları üzerinde belirleyici bir rolü olduğu hatırlandığında, şu an için en büyük ülke olan Almanya ile benzer nüfusa sahip olan Türkiye’nin karar almada en etkili iki ülkeden biri haline geleceği ileri sürülebilir. Bu sebeple, ülkenin büyüklüğünün üyelik önündeki önemli bir engel olduğu yönündeki katılımcı algısı, Türkiye’nin AB içinde etkin hale geleceğine yönelik Avrupa kamuoyundaki tartışmalarla açıklanabilir. Ancak Olağan Yasama Usulü’ne dayalı AB’nin *sui generis* karar alma mekanizması, en büyük ülkenin bile tek başına diğerlerinin aldığı kararları engelleyemeyeceği bir siyasal sistem oluşturmuştur. Bu sebeple, Türkiye’nin büyüklüğünün neden üyeliğine engel teşkil edebileceği yönündeki algıyı araştırmak için daha detaylı bir çalışma gereklidir.

Kültürel ve dinsel farklılığın da önemli bir engel olarak algılanması, bir önceki bölümde incelenen Türkiye’nin AB’ye kültürel çeşitlilik sağladığına yönelik algıyla birlikte değerlendirilmelidir. Zira anket katılımcıları arasında ortalamanın üzerinde bir düzeyde Türkiye’nin AB’ye kültürel çeşitlilik katacağını yönünde algının varlığı tespit edilmişti. Bu durum, kültürel ve dinsel farklılığın Türkiye’den ziyade AB tarafında tartışılan bir konu olduğu yönünde akademisyenler arasında bir algının varlığını düşündürmektedir.

Bu sorunların yanı sıra adaylık sürecinin ilanı öncesinde de oldukça fazla tartışma konusu haline gelen demokrasi ve insan hakları sorunları da akademisyenler arasında önemsiz sayılamayacak bir engel olarak görülmektedir. Yine benzer şekilde, Avrupa’daki olumsuz Türk imajı tartışmalarının da AB üyesi ülkelerin toplumları üzerinde etkili olduğuna dair akademisyenler arasında bir algının varlığından söz edilebilir. Bunun başlıca nedenleri arasında, kökenleri Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar uzanan *ötekileştirme* (Akdemir, 2007) ve 1960’lı yıllardan itibaren Avrupa ülkelerine yönelik başlayan yoğun işgücü göçünün oluşturduğu ortam sayılabilir. Kıbrıs meselesinin ve Türkiye’de milli gelirin düşüklüğünün AB üyeliğine bir engel olduğuna yönelik görüşlere katılım ise nispeten düşük düzeyde kalmıştır. Özellikle 2004 sonrası genişlemede üye olan bazı ülkelerin milli gelirlerinin Türkiye düzeyinde ve hatta altında olması, bu faktörün akademisyenler tarafından Türkiye’nin üyeliğinin önündeki önemli bir engel olarak görülmemesini açıklamaktadır. Ancak Güney Kıbrıs’ın AB üyesi olarak Türkiye’nin üyeliğini veto edebilecek olmasına rağmen bu konunun en önemli engeller arasında görülmemesi, AB’nin bu konuyu siyasî olarak gördüğü ve

gerekli koşullar oluştuğunda çözeceğine yönelik bir algıyı da düşündürmektedir.

Akademisyenlerin Türkiye'nin ne zaman AB üyesi olabileceğine dair algısı

Akademisyenlere Türkiye'nin ne zaman AB üyesi olabileceği de sorulmuştur. Tablo 5'te görüleceği üzere ankete katılan akademisyenlerin yarısından fazlası "Avrupa'nın çıkarlarına ne zaman uygun olursa" yanıtını vermişlerdir (% 52). Akademisyenlerin % 28'i ise "Türkiye'nin tüm şartları yerine getirdiğinde bile AB üyeliğine alınmayacağını düşünüyorum" yanıtını vermişlerdir. Türkiye'nin AB üyeliğine "10 yıl içinde" alınacağını düşünenlerse sadece % 5'lik bir grup olarak dikkat çekmektedir.

Tablo 5. Üyelik zamanı

	Frekans	Yüzde
10 yıl içinde	12	4.90
10-20 yıl içinde	21	8.57
20 yıl ve sonrası	16	6.53
Avrupa'nın çıkarlarına ne zaman uygun olursa	128	52.24
Türkiye'nin tüm şartları yerine getirdiğinde bile AB üyeliğine alınmayacağını düşünüyorum.	68	27.76
Toplam	245	100

Türkiye-AB ilişkileri açısından değerlendirildiğinde, üyeliğin ne kadar süre içinde gerçekleşebileceğine yönelik akademisyen algısında mevcut durumla örtüşen bir karamsarlığın ve yılgınlığın olduğu görülmektedir. Katılımcıların yarısından fazlası, Türkiye'nin üyeliğinin AB'nin çıkarlarına göre şekilleneceğini düşünmektedir. Bu algının oluşmasında şüphesiz Türkiye'nin Avrupalı ülkelerle olan ilişkilerinin geçmişi de etkilidir. Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği tehdidi karşısında Batı Avrupa'nın duyduğu ihtiyaç gereği NATO üyeliği ve AB adaylığı kolaylaşan Türkiye'nin 1989'da Berlin Duvarı yıkıldıktan sonra ikinci plana düşmesi, akademisyen algısındaki kötümserliği açıklayıcı nedenlerden biri olarak düşünülebilir. Daha açık bir ifadeyle, Avrupalı müttefiklerin Soğuk Savaş sonrası dünya düzenindeki tercihleri, Türkiye'ye daha az ihtiyaç duyduklarına yönelik çağrışımlara sebep olmuştur. Bu olumsuz algı, tüm reform çalışmalarına rağmen 2007'de Romanya ve Bulgaristan'ın, 2013'te ise Hırvatistan'ın üyeliklerinin Türkiye'den önce gerçekleşmesiyle de pekişmiş olabilir.

Bunlara ek olarak, katılımcıların önemli bir bölümü Türkiye'nin tüm koşulları yerine getirirse dahi hiçbir zaman AB üyesi olamayacağı yönünde görüş

belirtmiştir. Bu algının oluşmasında Avrupa ülkelerinde yoğunlaşan yabancı düşmanlığı ve İslamofobiden beslenen popülist söylem yoluyla yükselen aşırı sağ partilerin önemli bir etkisi olduğu söylenebilir. Bütün bu olumsuz tabloya karşın, % 20 düzeyinde katılımcının ise belirli bir vade içinde Türkiye'nin üye olacağını düşünmesi halen iyimser bakan bir kesimin mevcut olduğunu göstermektedir.

Türkiye için AB ile işbirliği yerine alternatif olabilecek ülke/ülke grupları

Bu kısımda akademisyenlerin Türkiye için AB ile işbirliği yerine alternatif olarak düşündükleri ülke ve/veya ülke grupları incelenmiştir. Tablo 6'da, çalışmaya katılan akademisyenlerin % 35'inin AB'ye herhangi bir alternatif düşünmedikleri görülmektedir. AB'ye karşı alternatifler arasında sunulan Türk Cumhuriyetleri seçeneği ise % 27'lik bir oranla diğer ülke ve bölgelere kıyasla öne çıkmaktadır.

Tablo 6. Türkiye için AB ile işbirliği yerine alternatif olabilecek ülke/ülke grupları

	Frekans	Yüzde
Türk Cumhuriyetleri	67	27,35
Balkan ülkeleri	26	10,61
Uzak Doğu ülkeleri	18	7,35
ABD	17	6,94
Çin	12	4,90
İslam ülkeleri	10	4,08
Rusya	9	3,67
Afrika ülkeleri	0	0,00
Hiçbiri	86	35,10
Toplam	245	100,00

Türkiye'nin AB ile olan ilişkilerine alternatif olabilecek ülke veya ülke grupları ile ilgili verilen yanıtlar incelendiğinde, önemli oranda katılımcının AB'ye alternatif olmadığı yönündeki algısı özellikle dikkat çekmektedir. Katılımcıların % 35'inin hiçbir ülke veya ülke grubunun AB için alternatif olamayacağına yönelik algısının temelinde, Avrupa ülkeleriyle Türkiye arasında yüzyıllardır süregelen siyasî, ekonomik, sosyal ve askerî boyuttaki sıkı ilişkilerin etkili olduğu düşünülebilir. Bir başka ifadeyle, katılımcıların üçte birinden fazlası Türkiye'nin Avrupa'nın ayrılmaz bir parçası olduğunu düşünmektedir. Türkiye'nin AB'ye yönelik ihracat ve ithalat verileri ekonomik olarak bu bağı net bir şekilde ortaya koymaktadır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2021). Türkiye'nin katıldığı başarılı AB barış koruma operasyonları ise askerî

anlamdaki bağı açıklamaktadır (Bagci ve Gaudino, 2020). Türkiye'nin Avrupa düzeyinde faaliyet gösteren hemen hemen bütün siyasî uluslararası örgütlere üye olması ise diğer bölgelerle olmayan bir siyasî bütünleşmenin ifadesidir. Son olarak Avrupa ülkelerinde yaşayan 5 milyonun üzerindeki Türk kökenli göçmenler ve Türkiye'ye tatil amacıyla her yıl gelen milyonlarca Avrupalı turist oluşturduğu farklı sosyal bütünleşme boyutları da diğer hiçbir ülke veya ülke grubuyla yaşanmayan bir ilişki düzeyi ortaya çıkartmıştır. Ayrıca, dünyanın birçok bölgesinde olduğu gibi akademisyenler, bilim ve felsefe alanında ABD ve Avrupa odaklı çalışmaktadır (Times Higher Education, 2021). Her ne kadar İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD etkisi daha fazla artsa da, Türkiye'deki entellektüel kesimin Tanzimattan bu yana Avrupa odaklı çalışmalarının da AB'nin alternatifi olmadığı yönündeki algıya katkı sağladığı düşünülebilir.

AB'ye alternatif ülke grubu olarak katılımcılar arasında öne çıkan Türk Cumhuriyetleri seçeneğinin diğerlerinden çok daha yukarıda olması ise konjonktürel faktörlerle açıklanabilir. Türkiye'nin son dönemlerde ABD ve Rusya gibi büyük ülkelerin yanı sıra Orta Doğu ülkeleri ile yaşadığı gerginlikler bu tercihi etkilemiş olabilir. Çin, Uzak Doğu ve Afrika seçeneklerinin ise, geleneksel olarak Türkiye'nin yakın ilişki içinde olmadığı coğrafyalar olması sebebiyle mevcut koşullarda alternatif olarak görülmekten uzak kalmıştır.

Akademisyenlerin AB ile etkileşimi

Akademisyenlerin AB'ye yönelik algılarını analiz ederken en önemli ölçütlerden biri AB ile etkileşimlerinin düzeyidir. AB ülkelerinden birinde eğitim almış, yaşamış, AB projesi yürütmüş bir akademisyenin bakışı ile AB alanında herhangi bir tecrübesi ve Birlik kurumlarıyla herhangi bir ilişkisi bulunmayan akademisyenin bakışı arasında fark olup olmadığını tespit etmek de çalışmanın önemli amaçlarından biridir. Bu nedenle ankete katılan akademisyenlere AB üye ülkelerinde akademik amaçla ne kadar süre buldukları sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 7. Akademisyenlerin herhangi bir AB ülkesinde akademik amaçla bulunma düzeylerine göre dağılımı

	AB ülkesinde ders verme		AB ülkesinde akademik faaliyet	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Hayır vermedim	190	77.55	134	54.69
1-2 günlük	31	12.65	27	11.02
3 aya kadar	12	4.90	31	12.65
3 ay - 1 yıl arası	3	1.22	28	11.43
1 yıldan fazla	9	3.67	25	10.20
Toplam	245	100,00	245	100,00

Tablo 7’de görüleceği üzere, çalışmaya katılan akademisyenlerden sadece % 22’si AB alanında ders verme amacıyla bulunmuştur. AB’de hiçbir şekilde akademik faaliyette bulunmamış akademisyen sayısı ise katılımcıların yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Tablodaki detaylara bakıldığında AB’deki üniversitelerde ders verenlerin önemli bir bölümünün sadece 1-2 günlük kısa bir süre için bu ülkelerde bulunduğunu göstermektedir. Bir yıldan fazla bir süre için ders verme amacıyla AB ülkelerinde bulunan akademisyen sayısı ise katılımcıların sadece % 9’u ile sınırlı kalmaktadır. Ders dışında bir akademik faaliyette bir yıldan fazla bir süre için AB ülkelerinde bulunan akademisyen oranı da % 10’un biraz üzerindedir. Katılımcıların görev yaptıkları Marmara Üniversitesi’nin AB’nin üç çalışma dilinde (İngilizce, Almanca, Fransızca) eğitim programları olduğu düşünülürse, öğretim elemanlarının Avrupa’daki üniversitelerde daha aktif olmaları ve daha uzun süreli faaliyet göstermeleri beklenebilirdi. Her 10 katılımcıdan sadece birinin AB düzeyinde aktif olarak akademik faaliyette bulunmasının ayrıca nedenlerinin incelenmesi yararlı olacaktır.

Benzer bir sorun da AB projelerine katılımında ortaya çıkmaktadır. AB projelerinde görev alma düzeyleri incelendiğinde örnekleme yer alan akademisyenlerden % 76’sının herhangi bir AB projelerinde görev almadıkları anlaşılmaktadır. Sadece % 2’lik bir kesim hem yürütücü hem de araştırmacı olarak her düzeyde AB projesinde yer almıştır (Bkz. Tablo 8).

Tablo 8. Akademisyenlerin herhangi bir AB projesinde görev alma düzeylerine göre dağılımı

	Frekans	Yüzde
Hayır	186	76.23
Evet, yürütücü olarak	10	4.10
Evet, araştırmacı olarak	43	17.62
Evet, hem yürütücü hem de araştırmacı olarak	6	2.46
Toplam	245	100,00

Ankete verilen yanıtlarda AB ile etkileşim içinde olan akademisyenlerin sayılarının azlığı sebebiyle fark testleri yapılamamıştır. Bu sebeple, akademisyenlerin AB'ye yönelik algılarında etkileşimlerinin farklılık yaratıp yaratmadığı planlandığı gibi analiz edilememiştir.

Akademik faaliyetler içinde ders verme, tez yazdırma, makale / kitap yazmanın yanı sıra özellikle fen bilimleri, sağlık bilimleri gibi alanlarda proje yürütme önemli bir etkinlik olarak yer almaktadır. AB içinde ise gerek üye ülke gerekse Birlik düzeyinde bilimsel projelere önemli fonlar sağlanmaktadır. Bu sebeple, akademisyenlere projelerini hangi ülke veya ülke grubuyla bağlantılı olarak yapmayı tercih ettikleri sorulmuştur. Katılımcılara uluslararası projeler için tercih edecekleri ülke veya ülke grupları sorulduğunda % 67 ile ABD, Kanada seçeneği çoğunluğun tercihi olarak gözlenmiştir. Bunu % 22 ile Rusya Federasyonu izlemektedir. AB ülkelerini seçen sadece 1 akademisyen olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 9).

Tablo 9. Akademisyenlerin proje yapacak olsalar tercih edecekleri ülke/ülke grupları

	Frekans	Yüzde
ABD/Kanada	165	67.35
Rusya Federasyonu	53	21.63
Afrika ülkeleri	8	3.27
Uzakdoğu ülkeleri	7	2.86
Orta Asya Türk Cumhuriyetleri	7	2.86
Ortadoğu ülkeleri	3	1.22
AB ülkeleri	1	0.41
Avustralya, Yeni Zelanda	1	0.41
Toplam	245	100,00

Ankete katılan Marmara Üniversitesi'nin 245 öğretim elemanı arasında sadece bir kişinin AB ülkelerinde proje yapmayı tercih etmesi ve Avrupa tercihinin Afrika, Uzakdoğu ve Orta Asya ülkelerinin gerisinde kalması dikkat çekici bir bulgu olarak görülse de anketin sadece bir seçeneği işaretleme hakkı sunması bu durumu açıklamaktadır. Daha açık bir ifadeyle, sadece bir seçenek hakkı verilen soruda herhangi bir seçeneği işaretleyen akademisyenler diğer seçeneği işaretleyememiştir. ABD/Kanada ve AB ülkeleri seçenekleri dışındaki alternatiflerin daha ziyade bölge çalışan akademisyenler tarafından tercih edildiği düşünülebilir. Bu durumda akademisyenlerin genel olarak AB ülkeleri yerine ABD/Kanada tercihinin öne çıkardıkları anlaşılmaktadır.

Erasmus başta olmak üzere Birlik kurumları tarafından sunulan birçok burs ve fona rağmen ABD ve Kanada'ya göre AB'nin çok daha az tercih edilmesi, ABD üniversitelerinin Avrupa'daki üniversitelere göre dünya genelinde daha etkili bir çekim alanı oluşturmasıyla açıklanabilir (Times Higher Education, 2021). Zira anketin yapıldığı dönemde Birleşik Krallık'ın AB'den çıkma sürecinde olduğu da düşünülürse, AB ülkelerindeki üniversitelerin anket katılımcıları tarafından ABD'ye kıyasla daha az tercih edilmesi anlaşılabilir bir bulgudur. Bununla birlikte, dünyanın genelinde olduğu gibi Türkiye'deki akademisyenler arasında yaygın yabancı dilin İngilizce olması da AB'nin daha az tercih edilmesinde etkili olabilir. Zira, birçok AB ülkesinde İngilizce programlar sunulmakla birlikte, temel çalışma dili genellikle ülkenin resmî dilidir. Bu nedenle, anadili İngilizce olan ABD'nin ve Kanada'nın akademik faaliyetler yapmak amacıyla AB ülkelerine göre katılımcılar tarafından tercih edildiği düşünülebilir. Ayrıca, AB kurumları ve üye ülkeler tarafından sağlanan birçok burs ve fon olanaklarına rağmen AB tercihinin ABD ve Kanada'nın gerisinde kalması, çalışmanın temelinde sözü edilen "AB'ye yönelik azalan ilgi" argümanını da destekler nitelikte bir bulgudur.

Türkiye'nin AB ile akademik alanda işbirliği

Araştırmada Türkiye'nin AB ile akademik işbirliğine akademisyenlerin yaklaşımını ortaya koymak için dokuz maddelik bir soru grubu kullanılmıştır. Araştırmaya katılan akademisyenler en fazla "Erasmus değişim programları Avrupa gençliği arasında kültürel yakınlaşmaya katkı sağlamaktadır" ifadesine katılmışlardır. Bu maddeye verilen yanıt ortalama "4" olarak dikkat çekmektedir. Bunu "Türkiye AB projelerine daha fazla katılmalı" ifadesi takip etmektedir (ortalama=3,86).

Akademisyenlerin en az katıldıkları maddeler ise ortalama=2,20 ile "Türk kamuoyu AB konusunda yeterince bilgi sahibidir" ve ortalama=2,41 ile "Değişim programıyla giden öğrenciler Avrupa üniversitelerinde derslerde zorlanmakta veya başarılı olamamaktadır" ifadeleri olmuştur.

“Türk kamuoyu AB konusunda yeterince bilgi sahibidir” ifadesine katılımın bu derece düşük çıkması, olumsuz bir durum niteliğindedir. Bununla birlikte ters sorulan “Değişim programıyla giden öğrenciler Avrupa üniversitelerinde derslerde zorlanmakta veya başarılı olamamaktadır” ifadesine öğretim elemanlarının düşük düzeyde katılmaları olumlu bir durumu işaret etmektedir. “Ders müfredatları AB ile uyumlu hale getirilmeli” ve “Üniversitelerde AB ile ilgili bir genel bilgilendirme dersinin okutulması yararlıdır” ifadelerine de akademisyenler ortalamanın üstünde katılırken diğer bütün ifadelere katılım ortalamanın az da olsa altında kalmıştır (Bkz. Tablo 10).

Tablo 10. Türkiye’nin AB ile akademik alanda işbirliği ile ilgili genel görüş

İfadeler	Ortalama	Std. Sapma	Ortalama Sıra
Erasmus değişim programları Avrupa gençliği arasında kültürel yakınlaşmaya katkı sağlamaktadır.	4.01	0.95	7.08
Türkiye AB projelerine daha fazla katılmalı	3.86	0.97	6.73
Ders müfredatları AB ile uyumlu hale getirilmeli	3.42	1.09	5.81
Üniversitelerde AB ile ilgili bir genel bilgilendirme dersinin okutulması yararlıdır.	3.29	1.15	5.50
Türk üniversiteleri Erasmus anlaşması yapmakta ders denkliği problemleri nedeniyle zorlanmaktadır.	2.85	1.06	4.58
Erasmus değişim programına uyumda Türk üniversiteleri yetersiz kalmaktadır.	2.89	1.11	4.54
AB ülkelerinden gelen Erasmus öğrencileri derslerin kalitesini artırmaktadır.	2.73	1.16	4.20
Değişim programıyla giden öğrenciler Avrupa üniversitelerinde derslerde zorlanmakta veya başarılı olamamaktadır.	2.41	1.07	3.47
Türk kamuoyu AB konusunda yeterince bilgi sahibidir.	2.20	0.86	3.10

n=245, χ^2 Friedman(8)=593,11; p değeri=0,00; 1= hiç katılmıyorum, 5= tamamen katılıyorum

Türkiye’nin akademik alanda AB ile işbirliğine yönelik sorulara katılımcı öğretim elemanlarının verdikleri cevaplar, Türkiye-AB ilişkilerinin güncel durumu açısından değerlendirildiğinde, Erasmus programının kültürlerarası yakınlaşmaya katkı sağladığına yönelik ifadenin anlamlı bir bulgu olduğu söylenebilir. Zira daha önceki soru grubunda görüldüğü üzere öğretim

elemanları, Türkiye'nin AB'ye kültürel zenginlik katacağı düşüncesine de yüksek düzeyde katılım göstermişlerdi. Bu anlamda akademik düzeyde işbirliğinin en yoğun gerçekleştiği Erasmus Programlarının kültürel anlamda Türkiye'nin AB'ye yakınlaşmasına katkı sağladığına yönelik akademisyenler arasında güçlü bir algı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte AB projelerine katılımda düşük düzeyde kalan akademisyenlerin (Tablo 8) bu durumun bilincinde olduğu da anlaşılmaktadır. Zira AB projelerine daha çok katılmak gerektiği yönündeki ifadeye katılım ortalaması oldukça yüksektir. Bu durum, akademisyenlerin AB projelerine yönelik istekli olduklarını, ancak bazı sorunlar yüzünden bu amacı gerçekleştiremediklerini düşündürmektedir. Her ne kadar ayrı bir araştırmanın konusunu teşkil etse de, bu durum, yetersiz düzeyde yabancı dil bilgisi, prosedürel süreçlerin getirdiği zorluklar ve ders yükü yoğunluğu gibi bazı sebeplerle açıklanabilir.

Bir diğer dikkat çeken bulgu olan Türkiye'de kamuoyunun AB hakkında yeterince bilgi sahibi olduğuna yönelik ifadeye katılımın düşüklüğü ise eğitim alanında çalışan bir katılımcı grubun değerlendirmesini göstermesi bakımından anlamlıdır. Yetişkin eğitiminde görev yapan akademisyenlerin genel olarak ders verdikleri Marmara Üniversitesi öğrencileri yoluyla böyle bir algıya sahip oldukları düşünülürse, üniversite mezunu düzeyinde dahi AB bilgisinin yetersiz kaldığı söylenebilir. Marmara Üniversitesi öğrencilerine yönelik daha önce gerçekleştirilen iki ayrı çalışmada (Dartan vd., 2004; Göral vd., 2014) elde edilen bulgular, Marmara Üniversitesi akademisyenlerinin bu çalışmada verdiği yanıtlarla örtüşmektedir. Öğrencilere yönelik yapılan her iki ankette de katılımcıların önemli bir bölümünün, AB hakkında yeterli bilgilerinin olmadığına dair beyanlarına rağmen Türkiye'nin üyeliğini desteklediği tespit edilmiştir (Dartan vd., 2004; Göral vd., 2014).. Bu anlamda, AB hakkında bilgi sahibi olma düzeyi ile AB'ye yönelik destek arasındaki ilişki, ayrıca araştırılması gereken önemli bir konudur. Bu ilişkinin doğru orantılı çıkması halinde, AB hakkında kamuoyunun daha fazla bilgilendirilmesi durumunda mevcut AB desteğinin çok daha artacağı düşünülebilir. .

Sonuç

Marmara Üniversitesi'nde görev yapan akademisyenlerin AB ve Türkiye-AB ilişkilerine yönelik algıları kamuoyunu yönlendirme kapasitesine sahip entellektüel yönü gelişmiş bir grubun bakışını sunması bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca Marmara Üniversitesi'nin kozmopolit yapısı da anketin önemini artırmaktadır. Zira, Marmara Üniversitesi sosyal, fen, sağlık, eğitim, spor ve güzel sanatlar alanlarındaki fakülte, enstitü ve yüksek okul düzeyinde 0çok çeşitli disiplinlerde eğitim vermektedir. Bu özelliğiyle Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerinden ve farklı sosyal katmanlarından öğrenci barındırmaktadır. Birim çeşitliliğinin geniş olması sebebiyle Marmara Üniversitesi öğretim elemanlarının Türkiye'deki tüm toplumsal kesimlerden gelen öğrencilere hitap

edebildiği söylenebilir. Bu çerçeveden değerlendirildiğinde, bu çalışmanın bulgularının Türkiye ve AB konularında genel kamuoyuna yönelik çalışmalara da katkı sağlayabilecek nitelikte olduğu ileri sürülebilir.

Bu çalışmanın bir başka önemli özelliği ise yapıldığı dönemle ilgilidir. Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin kronik zorluklarının yanı sıra Suriyeliler başta olmak üzere sığınmacılar konusundaki tartışmalar, Akdeniz’de yaşanan münhasır ekonomik bölge tartışmaları ve Suriye ile Libya’daki istikrarsızlığa karşı uygulanan politikalarındaki farklılıklar anketin yapıldığı dönemde Türkiye-AB ilişkilerine etki eden faktörler olarak öne çıkmıştır. Bu sebeple anket sonuçlarının değerlendirilmesi ve başka dönemlerde yapılan çalışmalarla karşılaştırılması yapılırken bu dönemin öne çıkan tartışmalarının da dikkate alınması yerinde olacaktır.

Anket bulguları arasında özellikle müzakere sürecine yönelik bir detay, akademisyenlerin Türkiye-AB ilişkilerine objektif baktığını ortaya koyması bakımından önemlidir. Akademisyenler AB’nin Türkiye’ye adil davranmadığı görüşüne sahipken, Türkiye’nin de üyeliğin gerektirdiği önemli konularda eksiklikleri olduğunu vurgulamaktadır. Bu konuda ileride yapılacak daha detaylı araştırmalarla akademisyenlerin Türkiye’nin hangi alanlarda eksiklikleri olduğunu düşündükleri belirlenebilir.

Bu anlamda bulguların ortaya koyduğu en önemli sonuçlardan biri kamuoyu üzerinde etkisi olabilecek bir grubun halen AB üyeliğine istekli olduğunu göstermesidir. Birçok sorunlu konunun ilişkileri tıkanma noktasına getirmesine ve hiçbir aday ülke ile yapılmadığı kadar uzun süren bir müzakere süreci yürütülmesine rağmen AB üyeliği konusunda toplumu belirli açılardan etkileme yeteneğine sahip akademisyenler halen AB’ye üyelik taraftarı görünmektedir. Bununla birlikte tıkanan süreçler, isteksizlik ve bazı AB üyesi ülkelerin Türkiye aleyhine Birliğin çıkarlarını yönlendirmeye çalışmaları sonucu Türk kamuoyunda “müzakere yılgınlığı” ve “entegrasyon hüsranı” oluştuğu söylenebilir. Öyle ki, Kopenhag Kriterlerine göre Türkiye’nin belirgin şekilde gerisinde kalan aday ülkelerin dahi Türkiye’den çok önce Birlik üyesi olması, üye adaylığı Türkiye’nin müzakere süreci ile benzer zamanda ilan edilen Hırvatistan’ın dahi çok hızlı bir şekilde üyeliğe kabul edilmesi, Güney Kıbrıs’ın müzakere başlıklarını durdurabilmesi gibi faktörler Türkiye’nin müzakerelerde gerçek anlamda ilerleme kaydedeceğine olan kamuoyu inancını etkilemekte, toplumsal bir yılgınlığa sebep olmaktadır.

Bunu ek olarak, toplumda karşılık bulan vize serbestisi meselesinin tartışıldığı dönemlerde, AB’nin salt siyasî nedenlerden ötürü üyelik perspektifi dahi olmayan bazı Avrupa Komşuluk Politikası alanı ülkelerinin vatandaşlarına vizesiz seyahat hakkı sağlaması, bu yılgınlığı artıran faktörler arasında sayılabilir. İşte bu “müzakere yılgınlığı”, üyelik başvurusundan bu yana geçen

60 yılı aşkın süre sonunda siyasî engellemelerle Türkiye'nin AB'de istenmediği veya üyeliğın ancak AB çıkarları gerektirirse gerçekleşebileceği yönündeki algıyı pekiştirmektedir. Bu algı, Türkiye'de dahil olmaya çalıştığı Avrupa bütünleşmesine karşı bir "entegrasyon hüsranı" ortaya çıkarmaktadır. Anket bulguları arasında ortaya çıkan AB üyeliğının Türkiye'ye sağlayacağı en önemli fayda olarak "Türk vatandaşlarına serbest dolaşım imkanı" ifadesinin çıkması da bu hüsrán hissının bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Türkiye'nin AB'ye sağlayacağı en önemli katkının ise akademisyenler arasında "genç ve dinamik nüfus" ifadesiyle tespit edilmesi, akademisyenlerin meslekleri gereği sürekli sözü geçen genç nüfus ile temas halinde olmalarıyla ilişkilendirilebilir. Zira giderek yaş ortalaması artan Avrupa ülkelerinin mevcut ekonomik yapılarını sürdürürebilmek için yetişmiş elemana ihtiyaçları bulunmaktadır. Üniversite öğretim elemanları arasında yapılacak kapsamlı bir çalışmayla Türkiye'nin AB'ye insan kaynakları konusunda hangi alanlarda faydalı olabileceği sorusunun cevabı da araştırılabilir.

Araştırmanın diğér önemli bir bulgusu ise akademisyenlerin AB projelerine olan ilgilerine rağmen projelere yeterli düzeyde başvurunun gerçekleşmediğidir. Akademisyenler AB projelerine önem vermekte ve bu konuda daha aktif olmak gereğini kabullenmektedir. Oysa bugüne kadar kaç katılımcının AB projesinde rol aldığı sorulduğunda çok az olumlu cevap tespit edilmiştir. Bu durum, Türkiye'nin AB projelerinde yetersiz kaldığı, AB projelerinde ülkenin ödediği katılım payını dahi geri alamadığı yönündeki eleştiriler ışığında değerlendirilirse, akademik projelerin daha da artırılması için çözüm aranması gerektiği söylenebilir. Yapılacak daha kapsamlı araştırmalar, AB projelerinin çok zorlayıcı raporlama süreçleri, belirli evrakların proje bitiminden sonra uzun süre saklanması gerekliliği veya bilgilendirme eksikliği gibi farklı sebepleri ortaya koyabilecektir. Bununla birlikte akademik faaliyetlerde AB ülkelerinin çok az tercih edilmesi, anketin soru tarzıyla ilgili bir bulgu olarak düşünölmelidir. Bu soruya odaklanacak farklı bir çalışmayla AB ve ABD seçeneklerinin eş zamanlı sorulabileceği bir karşılaştırma yapıldığında farklı sonuçlar çıkabilecektir.

Kaynakça:

- Akdemir, E. (2007) “Avrupa Aynasında Türk Kimliği”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 7(1): 131-148.
- Akdemir, E. (2017) “Anadolu üniversitesi iktisat fakültesi uluslararası ilişkiler bölümü öğrencilerinin Avrupa Birliği algısı”, *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(1): 9-38.
- Akşit, S. (2021) “Turkey’s Transatlantic Relations, Eastern Mediterranean, and the Changing Nature of Turkish-Greek Disputes”, içinde E. Kuşku-Sönmez ve Ç. Üstün (der.), *Turkey’s Changing Transatlantic Relations*, (London: Lexington Books), 201-205.
- Alkan, M. N. (2013) *Türkiye’deki Üniversite Öğrencilerinin Avrupa Birliği Algısı*, Konrad Adenauer-Stiftung.
- Altay, A., Ünal, A., Özkan, S., İzmirli Ayan, S. M., Akın Gürdall, S., Dursun, B. (2013) “Üniversite Öğrencilerinin Avrupa Birliği Bakış Açıklarına Yönelik Bir Araştırma”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5): 7-22.
- Ataman, M. (2019) “Arap Dünyasında Değişim Talebi Devam Ediyor”, 23 Aralık, <<https://www.setav.org/arap-dunyasinda-degisim-talebi-devam-ediyor/>>, (22 Şubat 2021).
- Aydın, M. (2020) “Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması”, Türkiye Çalışmaları Grubu, Kadir Has Üniversitesi, İstanbul, 17 Haziran, <https://www.khas.edu.tr/sites/khas.edu.tr/files/inline-files/DPA2020_BASIN%5B1%5D.pdf>, (5 Ocak 2021).
- Bozkurt, E. (2018) “Son Gelişmeler Işığında Türkiye’de Avrupa Birliği Algısı”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 32(2): 267-288.
- Bagci, H. ve Gaudino, U. (2020) “Involving Turkey in EU Common Foreign, Security and Defence Policies”, *Euroasian Research Journal*, 2(1): 7-27.
- Boyer, E. L. (1990) *Scholarship Reconsidered: priorities of the professoriate*, (New York: The Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching).
- Canikligil, R. ve Özcan, C. (2020) “AB, Almanya ve ABD’nin yetersiz desteği güven erozyonuna neden oldu”, *Hürriyet*, 15 Temmuz, <<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ab-almanya-ve-abdnin-yetersiz-destegi-guven-erozyonuna-neden-oldu-41564832>>, (18 Mart 2021).
- Ceran, A. (2016) “Mülteci Krizi Ekseninde Türkiye-AB İşbirliği”, *İktisadi Kalkınma Vakfı*, Yayın no: 289, İstanbul.
- Christensen, L., Johnson, R. B., ve Turner, L. (2010) *Research Methods, Design, and Analysis, 11th Edition*, (Boston: Allyn and Bacon).
- Cohen, J. (1969) *Statistical power analysis for the behavioral sciences*, (New York: Academic Press).

- Conover, J. W. (1971) *Practical Nonparametric Statistics*, (New York: John Wiley and Sons).
- Danışman, J. (2012) “Tek laik ülke Türkiye”, *Deutsche Welle*, 28 Eylül, <<https://p.dw.com/p/16H70>>, (12 Mart 2021).
- Dartan, M., Nas, Ç., Akman, M. S., Savran, C., ve Suner, S. (2004) *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılım Sürecinde Marmara Üniversitesi Öğrencilerinin Geleceği ve Avrupa ile İlişkilere Bakışı*, (İstanbul: Lito Matbaa).
- Efe, H. ve Kemahlı Garipoğlu, F. (2016) *Erzincan Üniversitesi Öğrencilerinin Avrupa Birliği Algısı*, (Ankara: Siyasal Yayınları).
- Ercan, M. (2012) “Bilecik Üniversitesi Avrupa Birliği Anketi Türk Kamuoyu AB'ye Nasıl Bakıyor?”. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(1): 199-220.
- Erhan, Ç. ve Akdemir, E. (2015) “Türkiye-Avrupa Birliği Müzakere Sürecinde İlk On Yılın Muhasebesi (2005-2015)”, *Bilig*, (78): 7-35.
- Erhan, Ç., Genç, Ö. ve Dağcı Sakarya, Z. (2011) *Siyasî Partilerin Avrupa Birliği'ne Bakışı*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları).
- Erlanger, S. (2016) “Britain's 'Brexit' Debate Inflamed by Worries That Turkey Will Join E.U.”, *The New York Times*, 13 Haziran, <<https://www.nytimes.com/2016/06/14/world/europe/britain-brexit-turkey-eu.html>>, (8 Mayıs 2021).
- Feridunoğlu, İ. C. (2019) “2016 Hollanda-Türkiye Siyasi Krizine Hürriyet ve Hollanda Gazetesi Algemeen Dagblad'ın Bakışının Karşılaştırılması”, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (43): 131-144.
- GMF (2021) “Turkish Perceptions of the European Union”, The German Marshall Fund of the United States, Ankara, <<https://www.gmfus.org/publications/turkish-perceptions-european-union>>, (5 Mayıs 2021).
- GMF (2015) “Türkiye'nin Algıları Araştırması”, The German Marshall Fund of the United States, Ankara, <<https://www.gmfus.org/sites/default/files/TP%20Key%20Findings%20Report%20Turkce%20Final1.pdf>>, (5 Mayıs 2021).
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2020) “Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler”, 16 Eylül, <<https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>>, (14 Mart 2021).
- Göral, E., Dartan, M. ve Yurtkoru, S. (2021) *Türk Üniversitelerindeki Akademisyenlerin Avrupa Birliği'ne Bakışı*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları).
- Göral, E., Özdemir, L., Yurtkoru E. S. ve Dartan, M. (2014) *Üniversite Gençliğinde Avrupa Birliği Algısı Marmara Üniversitesi 2004 Ve 2014*

Anketlerinin Bir Değerlendirmesi, (İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları).

- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., ve Anderson, R. E. (2009) *Multivariate Data Analysis*, (Harlow: Pearson).
- İçduygu A. ve Sert D. (2016) “A Debate Over Return Migration: The Case of Turkish Guest Workers in Germany”, içinde D. Leal ve N. Rodríguez (der.) *Migration in an Era of Restriction and Recession. Immigrants and Minorities, Politics and Policy*, (New York: Springer).
- Kakışım, C. ve Erdoğan, S. (2018) “Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve 15 Temmuz Darbe Girişiminin Ardından Yaşanan Gelişmeler”, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(18): 399-420.
- Karakuzu, T., Aktoprak, S., Erk, Ç., Liman, İ. (2015) “Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinde Avrupa Birliği Algısı Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme: Trakya Üniversitesi Uzunköprü Meslek Yüksekokulu Örneği”, *Elektronik Meslek Yüksekokulları Dergisi*, 5(5): 155-163.
- Krejcie, R. V., ve Morgan, D. W. (1970) “Determining Sample Size for Research Activities”, *Educational and Psychological Measurement*, 30(3): 607-610.
- Latham, K. ve Wu, B. (2013) “Chinese Immigration into the EU: New Trends, Dynamics and Implications”, Europe China Research and Advice Network, Londra, <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Asia/0313ecran_lathamwu.pdf>, (3 Mart 2021).
- Lippert, B. (2021) “Turkey as a Special and (Almost) Dead Case of EU Enlargement Policy”, içinde W. Reiners ve E. Turhan (der.), *EU-Turkey Relations: Theories, Institutions and Policies*, (Cham: Palgrave Macmillan), ss. 267-293.
- Marmara Üniversitesi (2021) “Sayılarla Marmara Üniversitesi”, <<https://sayilarla.marmara.edu.tr/>>, (6 Mayıs 2021).
- Nas, Ç. (2015) “Türkiye-AB İlişkilerinde Geri Kabul ve Vize Serbestliği: Hareketliliğin Yönetimi”, *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 23(2): 169-186.
- Nas, Ç. (2019) “The EU’s Approach to the Syrian Crisis: Turkey as a Partner?”, *Uluslararası İlişkiler*, 16 (62): 45-64.
- Örmeci, O. (2021) “Understanding the Eastern Mediterranean Policy of France and Recent Tensions With Turkey”, *UPA Strategic Affairs*, 2(1): 96-118.
- Özkan, I. (2007) “Türk Vatandaşlarının Avrupa Ülkelerine Giriş Hakkı ve Vize Sorunu”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (9): 409-446.
- Panayiotopoulos, P. (2010) *Ethnicity, Migration and Enterprise*, (New York: Palgrave Macmillan).

- Rumelili, B. (2012) “Liminal identities and processes of domestication and subversion in International Relations”, *Review of International Studies*, 38(2): 495-508.
- Sekaran, U., ve Bougie, R. (2010) *Research methods for business: A skill-building approach, 5th edition*, (Haddington: John Wiley and Sons).
- Sevimli, K. A. ve Reçber, S. (2014) “Avrupa Birliği’nde İşçilerin Serbest Dolaşımı ve Türk İşçilerinin Serbest Dolaşım Hakkı”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 72(2): 391-440.
- Siegel, S., ve Castellan, J. N. J. (1988) *Nonparametric Statistics for The Behavioral Sciences, 2nd edition*, (New York: McGraw-Hill).
- T.C. Ticaret Bakanlığı (2021) “Yanı Başımızdaki Dev Pazar Avrupa Birliği”, 18 Şubat, <<https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/avrupa-birligi/yani-basimizdaki-dev-pazar-avrupa-birligi>>, (5 Mart 2021).
- Times Higher Education (2021) “World University Rankings 2021”, <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2021/world-ranking#!/page/0/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats>, (11 Mart 2021).
- Tocci, N. (2014) “Turkey and the European Union: A Journey in the Unknown”, Turkey Project Policy Paper, *Center on the United States and Europe at Brookings*, <<https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/Turkey-and-the-European-Union.pdf>>, (21 Mayıs 2021).
- Ülger, U. (2017) “Siyasal İslam’ın AB’ye Bakış Açısı: Milli Görüş Hareketi Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29(4): 619-632.
- Walter, D. (2018) “India’s growing talent pool can meet EU labour market shortages”, 29 Mayıs, <https://www.ilo.org/newdelhi/info/public/sp/WCMS_630748/lang-en/index.htm>, (3 Mart 2021).
- YÖK (2021) “Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi”, <<https://istatistik.yok.gov.tr/>>, (20 Mayıs 2021).